

Markus Steppan:

A jogtudományi képzés átalakítása a Bologna-modell szerint Grazban – pro és kontra, valamint az átalakítás lehetséges útja

A jogtudományi képzés átalakításáról¹ folytatott vita a Grazban, a Karl Franzens Egyetemen a végére ért. A támogatók és a szkeptikusok is megpróbálják elképzelésüket a másik fél nézeteihez közelíteni. Mindkét oldalon sok olyan nyomós érv található, amelyek beható vizsgálatot igényelnek. A Curriculum Bizottság² elnökeként mindez nem jelentett könnyű időszakot a számomra. A Jogtudományi Kar Curriculum Bizottsága az egyetemi Szenátus által létrehozott három egyenjogú félből álló döntéshozó szerv, melynek határozatait a Szenátus hagyja jóvá. A Bizottságot mindenkor a professzorok–professzornők, az egyéb oktatók–oktatónők és a hallgatók három–három képviselője alkotja. Ülésein rendszeresen részt vesz a tanulmányi ügyekért felelős dékán. A Bizottság hatáskörébe tartozik többek között a hatályos tantervek kiigazítása és a későbbiek kialakítása. A 2002. évi egyetemi törvény bevezetésével egyidőben az ugyancsak hármas felépítésű Kari Kollégium feloszlott. Ennek helyét az eddigiekhez igazodva a szintén hármas paritású Kari Testület foglalta el, de ez tanulmányi ügyekben semmiféle hatásköri jogosítvánnyal nem rendelkezik. Bár a Curriculum Bizottság a törvény szerint az egyetlen döntési jogosultsággal rendelkező szerv abban a tekintetben, hogy egy új tanterv hogyan és milyen formában kerüljön megalkotásra, ettől függetlenül azonban – véleményem szerint – egy ilyen döntés nem lehet és ne is legyen „egyéni teljesítmény”. Jóllehet a Curriculum Bizottság hármas paritású, mégis egy aránylag kicsi testületről van szó, azaz sok olyan intézmény nem képviselhető magát benne, melyeket pedig a tanulmányi reform közvetlenül érint. Ezért a fair eljárás és a megfelelő kommunikáció parancsának tekintem, hogy a kar többi részét is bevonjuk ebbe a vitafolyamatba. A Kari Testület legutóbbi ülésén, 2005. március 17-én ismertettem először egy vitaanyagot a jelenlegi képzés Bologna-modellnek megfelelő átalakítására vonatkozóan. A reakciók a heves elutasításoktól, a támogatókon keresztül, a határozatlan szkeptikusokig terjedtek. Az ülés végére meggyőződtem arról, hogy a többség, hallgatása ellenére a jelenlegi tanrendünk Bologna-modellhez való hozzáigazítása mellett áll. Pár

nappal később azonban a helyzet megfordult, mert karunk néhány oktatója a modell bevezetését hevesen elnevezve bejelentette, hogy „ellenjavaslatot” terjeszt elő. Az ellenjavaslat tartalmát illetően a baccalaureátus képzés be nem vezetésének okairól lett volna szó, és bár minden kari érintettnek meg akarták azt küldeni, de ennek az írásnak az elkészítéséig – tudomásom szerint – még nem készült el. A következőkben tehát mind az egyetem vezetése által támasztott kívánalmakat és a törvényi alapokat, mind a karunk által felvetett kritikai észrevételeket elemzem

JOGSZABÁLYI ELŐÍRÁSOK

Az 1999. évi Bolognai Deklaráció és az azt követő 2001. évi Helsinkii és Prágai Deklarációk, valamint a 2003. évi Berliini Deklaráció nemzetközi szinten érvényesülő előírások. Ezek célja lényegét tekintve az európai felsőoktatás harmonizálása. Az átalakítás – a Bolognai Deklaráció értelmében azért kívánatos, hogy a képzések kompatibilitása és a hallgatóknak az Európai Unión belüli mobilitása megvalósuljon. Ámbár, ha a Bolognai Deklarációt és az azt követő Deklarációkat figyelmesen tanulmányozzuk, észrevehető, hogy a jelenlegi tanterv megváltoztatása nem feltétlenül szükséges. A Bolognai Deklaráció egy olyan rendszer bevezetését tervezi, „amely lényegében két fő ciklusra oszlik. Az első ciklusnak minimum 3 évig kell tartania, majd a fakultatív második ciklus mester fokozattal vagy promotióval fejeződik be.” Ebből a szempontból a mi jelenlegi modellünk a nyolc szemeszteres, oklevéllel záruló képzési rendszerével és végül a négy szemeszternyi doktorképzéssel, teljes egészében rendszerkonform. A Deklaráció azonban egy további követelménnyel is foglalkozik: azzal, hogy a „European Credit Transfer System” is bevezetésre kerüljön, hogy ezáltal a hallgatók munkabefektetése, valamint az egyetemen eltöltött idő más országok képzésével összehasonlítható legyen. A kölcsönös kompatibilitás okán túl gyakran megemlítik a szövetségi kormánynak azt a célkitűzését is, hogy Ausztria határain belül a diplomások száma emelkedjen és az előírt tanulmányi idő csökkenjen. Hogy a diplomások száma a bakkalaureátus formájában megvalósuló „rövidképzés” által emelkedhet, az elképzelhető, az azonban, hogy a képzés ideje az új bakkalaureátus képzés következtében lerövidül, az igencsak kérdéses. Ezt a végzettséget ugyanis Ausztriában jelenleg még több területen (ügyvédek, bírók, közjegyzők) nem ismerik el. Ez azt jelenti, hogy aki ügyvéd, közjegyző vagy bíró akar lenni, kénytelen az előzőre épülő master képzést is elvégezni. Ennek eredménye pedig ténylegesen a képzési idő meghosszabbodása a jelenlegi modell szerint két szemeszternyi idővel, legalábbis „a klasszikus jogász hivatások” esetében. Ez a fő ellenérve azoknak, akik a jogi fakultásokon a bakkalaureátus képzés bevezetésével szemben foglalnak állást. Egy másik érv, amit az új modell támogatói vonultatnak fel, a szövetségi kormány által biztosított fejkvóta. Azt híresztelik pl., hogy a minisz-

térium a bakkalaureátus képzésre való átállás esetén magasabb finansziális ellátást biztosít. Az oktatási minisztérium konkrét állásfoglalása azonban erről mindmáig nem ismert. Ezt az érvet egyébként több szkeptikus „megelőlegezett bizalomnak” minősíti, hiszen a jogtudományi képzés legutóbbi átalakításakor (kurzusrendszer) kilátásba helyeztek bizonyos kiegészítő forrásokat, amelyek sosem kerültek kifizetésre.

A nemzetközi előírásokon túl a reform ausztriai törvényi alapját a 2002. évi egyetemi törvény képezi. A fenti törvény 54. § 2. bekezdése megköveteli, hogy az új képzési rendszert bakkalaureátus és magiszter képzés formájában szervezzék meg. Kivételt az a képzés jelenthet, amelyet az egyetemi képzési törvény 1. számú melléklete megnevez, ezeket az eddigieknek megfelelő képzési formában (Diplomstudien) kell újjászervezni. Ebben a felsorolásban a 6. 8. pont alatt megtalálható a jogtudományi képzés is. Ez tehát azt jelenti, hogy kifejezett törvényi kötelezettség nem áll fenn a jogtudományi képzés bakkalaureátus képzés formájában történő újjászervezésére. A fenti törvény 54. § 1. bekezdése meghatározza azt a címet, amelyet a bakkalaureátus képzést elvégzők („a jogtudományok bakkalaureája ill. bakkalaureusa”) és az ahhoz fakultatív jelleggel kapcsolódó magiszter képzést elvégzők („a jogtudományok magiszterája ill. magisztere”) kapnak. A tanulmányi időt az 54. § 3. bekezdése 6 szemeszterben, illetve 4 szemeszterben állapítja meg, ami 180 ECTS számítási pontnak felel meg a bakkalaureátus képzés, és 120 ECTS számítási pontnak a magiszter képzés esetében. Ezt kiegészítve az 51. § 2. bekezdése rendelkezik afelől, hogy minden újonnan bevezetésre kerülő képzési formának tartalmaznia kell egy bevezető fázist, amelynek főként információs és orientálódást elősegítő oktatást kell nyújtania.

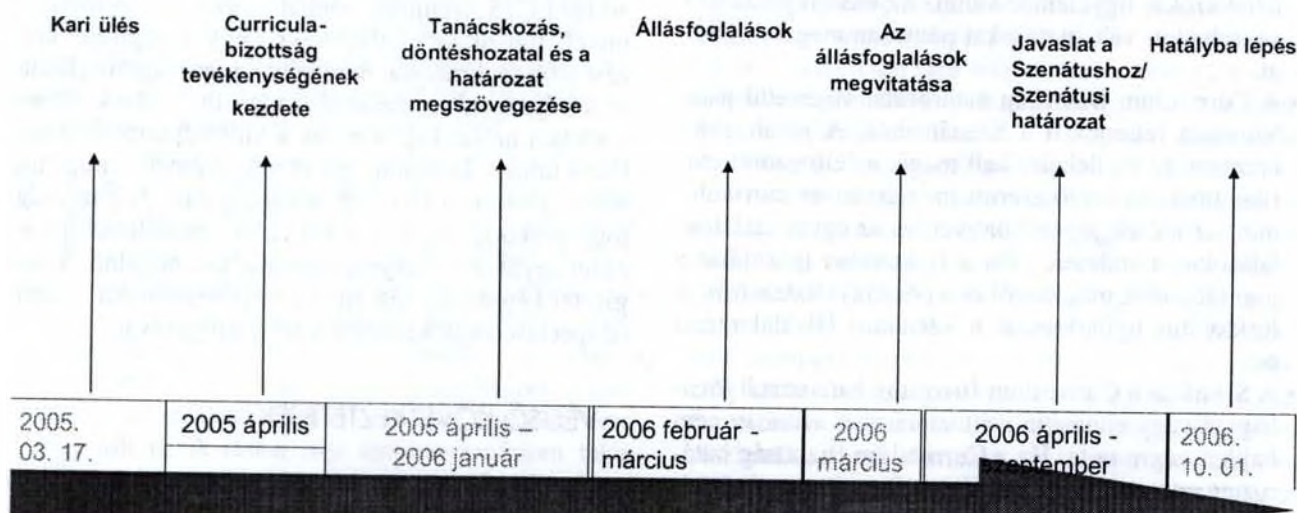
A következő normaszint, amely hatást gyakorolhat az új képzési rendszer bevezetésére, az egyetem szervezeti és működési szabályzata. A szabályzat 7.§ 3. bekezdése előírja, hogy a képzésnek két vagy három szakaszra kell tagolódnia. Az első szakasz a képzésbe való bevezetés, tehát alapozás, amely minimum 60 ECTS számítási pontot jelent. A következő szakaszok elmélyítésre és speciális képzésre szolgálnak.

Végezetül az egyetem fejlesztési tervét is hangsúlyoznunk kell, amelyet az Egyetemi Tanács még nem hagyott ugyan jóvá, vagyis még nem hatályos. A fejlesztési terv előírja, hogy az egyetemen minden felsőfokú képzésének tartalmaznia kell egy 18 ECTS számítási pontot kitevő alapmodult. Ebben az alapmodulban olyan általános ismereteket kell oktatni, amelyek Grazban minden más felsőfokú képzésben beszámíthatók. Az egyetemi vezetésnek a célja az, hogy az a hallgató, aki az első szemeszterben úgy ítéli meg, hogy az általa választott képzés nem felel meg az elvárásának, nagyobb idővesztés nélkül átléphetessen egy másik képzési irányba. Ezt a 18 ECTS számítási pontot kitevő alapmodult feltétlenül figyelembe kell venni az új bakkalaureátus képzés kialakításakor. A tervek szerint az alapmodulba mindenképp bekerül egy idegen nyelv, mint például az angol jogi szaknyelv, valamint – hogy a rendelkezésre álló órák száma ne csökkenjen le méginkább – a jelenlegi ún. alapozó tárgyakat (jogtörténet, római jog, jogelmélet), jogi informatikát és jogi alaptant is ekkor lehet felvenni a tanulmányok közé.

AZ ÚJ CURRICULUM LÉTREHOZÁSÁNAK FOLYAMATA

Jogász bakkalaureátus

Az új curriculum létrehozásának terve

- Az új tanterv létrehozására javaslatot tehetnek a Curriculum Bizottság tagjai, vagy egy harmadik személy, mint például a Rektorátus tagjai vagy a kar oktatói.
- A Curriculum Bizottság munkáját támogatja a képzés tagolódása vonatkozásában az Oktatási és Tanulmányi Szolgálat (Lehr- und Studienservice), a ECTS vonatkozásában a Nemzetközi Kapcsolatok Hivatala (Büro für Internationale Beziehungen), a pénzügyi kérdések kapcsán az Ellenőrzési és Költségvetési Szakosztály (Abteilung für Controlling und Budgetierung), az ISIS-tantervvel kapcsolatos kérdésekben a Központi Információs Szolgálat (Zentrale Informatikdienst), valamint az egyetem jogi ügyosztálya. A Bizottság tanácskozásaira további személyeket is meghívhat. A Rektorátust és a tanulmányi dékánt ill. dékánasszonyt kérésükre meg kell hallgatni, valamint javasolt a dékán ill. dékánasszonnyal való kapcsolattartás is. Az „egyetemi” személyek és szervek mellett minimum egy, az egyetemen kívül tevékenykedő és az adott tudományági képzés vonatkozásában releváns szakmai tapasztalattal rendelkező személyt is be kell vonni a tanácskozásokba.
- Miután a Curriculum Bizottság tanácskozásai során eredményre jutott, az új tantervről szóló javaslatot alá kell vetni egy állásfoglalási eljárásnak. Ezért a javaslatot meg kell küldeni a Szenátusnak, az Egyetemi Tanácsnak, az „Egyenlő Elbánás” Munkakörnek, az Egyetemi valamint az Osztrák Szövetségi Hallgatói Érdekképviselőnek, a tanügyi igazgatónak/igazgatónőnek, a Kari Testületnek és a Rektorátusnak, amely a jogi feltételek meglétét és a pénzügyi fedezetet vizsgálja. Az állásfoglalás megtételére maximum 4 hetet kell biztosítani. Az intézmények esetében állásfoglalási kötelezettség nem áll fenn. Összességében az állásfoglalási eljárást a Szenátus határozatáig minimum 3 hónapra lehet becsülni.
- Az új tantervre vonatkozó állásfoglalásokat a Bizottság tüzetesen megvizsgálja és részletes jegyzőkönyvet készít arról, hogy a javaslatok mennyiben dolgozhatók bele a tervezetbe, illetve mennyiben nem lehet azokat figyelembe venni. Az eredeti javaslaton végrehajtott változtatásokat pontosan meg kell jelölni.
- A Curriculum Bizottság határozatát végezetül jóváhagyásra felterjeszti a Szenátushoz. A jóváhagyási kérelemhez mellékelni kell magát az elfogadott curriculumot, az azidő szerinti még érvényes curriculumot, az ülések jegyzőkönyvét, és az egyes állásfoglalásokat, mindenek előtt a Rektorátus igazolását a jogi feltételek meglétéről és a pénzügyi fedezetről. A Rektorátus nyilatkozatát a Szenátusi Hivatal szerzi be.
- A Szenátus a Curriculum Bizottság határozatát jóváhagyja vagy elutasítja, változtatásokat azonban nem hajthat végre rajta. Ha a Curriculum Bizottság határozata nem nyer jóváhagyást, a Szenátus csak új eljárásra illetve új határozathozatalra utasíthatja a Bizottságot.

A CURRICULUM BIZOTTSÁG EDDIGI KONKRÉT TERVEI ÉS LÉPÉSEI

A Curriculum Bizottság 2005 év április 27-i ülésén kezdte meg munkáját a bizottsági elnök által kidolgozott és a Kari Testület legutóbbi ülésén előterjesztett, a bakkalaureátus képzésre való áttállásról szóló vitaanyag alapján.

A vitaanyag tartalma a következőkben foglalható össze:

A jelenlegi jogászképzés 8 szemeszteres, ami 240 ECTS számítási pontnak felel meg. A képzés három lépcsős, amiből az első szakasz 51, a második 116 és a harmadik 60 ECTS számítási pontot jelent, (a 240 ECTS számítási pont tartalmaz 25-öt a diplomamunkáért, 5-öt ennek szóbeli megvédéséért), és mindehhez járul még 13 ECTS számítási pont a szabadon választott tárgyakért. Ha az első képzési szakaszt a bakkalaureátus képzésbe változtatások nélkül átemelnénk, abból a következő számítási modell adódna. A jelenlegi képzés első és a második szakasza 167 ECTS számítási pontnak felel meg. Így egy írásbeli bakkalaureátus-dolgozatra 13 ECTS számítási pont áll rendelkezésre, hiszen a bakkalaureátus képzésnek a törvényi előírások szerint összesen 180 ECTS számítási pontot kell kitennie.

A bakkalaureátus képzést 6 szemeszter és 180 ECTS számítási pont szerinti formában megint csak két szakaszra kell tagolni, amiből az első szakasz mindenképp 60, a második szakasz pedig 120 ECTS számítási pontnak felel meg. Így tehát csak jelentéktelen eltolások és kiegészítések lennének szükségesek ahhoz, hogy a bakkalaureátus képzésre vonatkozó előírásoknak megfeleljünk.

A bakkalaureátus képzéshez csatlakozna egy mester illetve magiszter képzés 4 szemeszterrel illetve 120 ECTS számítási ponttal. A magiszter képzés a jelenlegi képzés harmadik szakaszának adaptált és módosított tananyagából állhatna össze, amely 60 ECTS számítási pontot tenne ki. A Bizottság több elképzelést is megvitatott arról, hogy az új magiszter képzés hiányzó 60 ECTS számítási pontját illetve a 2 szemesztert mivel „töltsük ki”. Felvetődött, hogy a magiszter képzést több szakirányra, mint például igazságszolgáltatási, közigazgatási, nemzetközi jogi stb. bontsuk. Ebben a körben helyet kaphatnának a külföldi tartózkodások (Szokratész Program, partneregyetemek látogatása stb.) valamint a bírósági, közigazgatási és gazdasági jogi gyakorlat is, ami a hallgatók specializációját és ezzel együtt az elhelyezkedési esélyeit növelné. A magiszter képzéshez tartozna egy diplomamunka is, ami-re speciális órák készítenék fel a hallgatókat.

VÉGSŐ KÖVETKEZTETÉSEK

Nem merném megmondani, hogy a Jogtudományi Karon a jelenlegi tanterv átalakítása a bakkalaureátus képzésre, illetve az azt kiegészítő magiszter képzésre

belátható időn belül megvalósul-e? A szakminisztérium (Wissenschaftsministerium) és az egyetemi vezetés előírásai ebbe az irányba mutatnak ugyan, de törvényi kötelezettségünk nincs. Pontosan ebből adódóan úgy gondolom, hogy a hatályos tanterv finom, kíméletes átállítása a bakkalaureátus képzésre, – ha egyáltalán gondolunk erre, – a legjobb megoldás. A véleményemet talán az is megerősíti, hogy jogtörténész vagyok. Jobbnak tartom a jelenlegi tanterv „evolúciós” továbbfejlesztését, mint egy későbbi „revolúciós” átalakítást. Az evolúciós megközelítés szerintem több előnnyel jár. Először is nincs szükség arra, hogy az 1988-ban bevezetett, azóta folyamatosan javított és a konkrét körülményekhez hozzáigazított tantervet sutba dobjuk. Eltekintve némely apróságtól, ez a képzési rendszer megtartható. Másodsorban pénzügyi és személyi szempontból is megvalósíthatatlan lenne az,

hogy a jelenlegi képzéssel egyidőben, párhuzamosan kerüljön sor a bakkalaureátus képzés bevezetésére. Nem utolsó sorban a képzési rendszer finom átalakítása a jogbiztonság kérdését is érinti. A hallgatók bízhassanak abban, hogy megkezdett tanulmányaikat változatlan feltételek mellett fejezhetik be. Egyébként a legutóbbi képzési reform mind az oktatók, mind a hallgatók körében tetemes nemtetszést váltott ki. Ezek a megfontolások határozzák meg a Curriculum Bizottság jelenlegi munkáját, ami – eltekintve az eltérő kari véleményektől arra vonatkozóan, hogy az átalakítás szükséges-e és ésszerű-e – a továbbiakban is a bakkalaureátus és a magiszter képzés tantervének kidolgozásával fog foglalkozni.

(Fordította:
Dr. Herger Csabáné
PTE ÁJK Jogtörténelmi Tanszék)

Hivatkozott források

Bundesgesetz über die Organisation der Universitäten und ihre Studien (2002. évi egyetemi törvény, UG 2002), BGBl. I Nr. 120/2002;

Anlage I zum Bundesgesetz über die Studien an den Universitäten (egyetemi képzési törvény – UniStG), BGBl. I 48/1997

Satzung der Karl Franzens Universität Graz (egyetemi szervezeti és működési szabályzat), kihirdetve: Mitteilungsblatt vom 1. 4.

2004, 12.c Stück, 17. Sondernummer; helyreigazítva: Mitteilungsblatt vom 7. 4. 2004, 13. Stück). A Szenátus 2004. március 31-én az egyetemi törvény 19.§ 2. bekezdés 2. és 4. sora alapján hozta meg határozatát.

Entwicklungsplan der Karl Franzens Universität Graz (fejlesztési terv), jelenleg véleményezési fázisban van.

A Kari Testület 2005. március 17-i ülésének jegyzőkönyve

A Curriculum Bizottság 2005. április 27-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzetek

1 Az ausztriai jogászképzés történetével kapcsolatosan lásd: *Gernot Kocher*: Alte und neue Ziele der Juristenausbildung in Österreich. In: Joghistoria a 21. század elején. „Jog és jogászok a 21. század küszöbén” nemzetközi konferencia (Pécs, 2003. október 16.) Jogtörténelmi Szekciójának előadásaiából. Szekeres Róbert (szerk.), (Pécs, 2004, 23–29. p). *Markus Steppan*: Die Grazer Juristenausbildung im Wandel der Zeit – vom 2. Weltkrieg bis ins 21. Jahrhundert. In: Joghistoria a 21. század elején. „Jog és jogászok a 21. század küszöbén” nemzetközi konferencia (Pécs, 2003. ok-

tóber 16.) Jogtörténelmi Szekciójának előadásaiából. Szekeres Róbert (szerk.), (Pécs, 2004, 67–85. p). *Klaus Ebner*: Revolution an der Rechtsfakultät. In: Zusammenarbeit der Grazer und der Pécsi Rechtshistoriker. A Pécsi Tudományegyetem Jogtörténelmi Tanszékének kiadványai 5. szám. Új sorozat 2. szám. Szekeres Róbert (szerk.), (Pécs, 2000, 29–35. p)

2 Tantervi Bizottság. Bár a „Curriculum Bizottság” megjelölés idegen a magyar nyelvtől, a pontos értelmezés kedvéért mégis ragszkodtam hozzá. (A fordító megjegyzése.)

Vizsgálódásunk elsődleges tárgya annak feltárása, hogy az átalakult francia felsőoktatási rendszer keretében helyet kapó jogász-képzésben milyen szerephez jutnak a jogtörténelmi tárgyú, a további tanulmányok szempontjából alapozó jellegűnek tekintendő tárgyak. Ezt megelőzően azonban szükségesnek látom röviden megmutatni azt a folyamatot, mely az európai felsőoktatási térség követelményei szerint átalakult francia felsőoktatási rendszer alapjainak lerakásához vezetett.

A FRANCIA FELSŐOKTATÁSI RENDSZER REFORMJA

1998. május 25-én a *Sorbonne Egyetemen* összeült francia, német, olasz és brit oktatási miniszterek által kiadott *közös nyilatkozat* hitet tett a felsőoktatási európai rendszer szerkezetének harmónizálására. E nyilatkozat rögzítette, hogy a felsőoktatási képzés-

Takács Tibor:

Jogtörténelmi tantárgyak szerepe az európai felsőoktatási térség követelményei szerint megreformált francia jogász-képzésben

nek három pilléren – egyrészt a hallgatók számára több területet átfogó tanulmányokat egyesítő Licence-képzésen, ezt követően egy rövidebb képzést adó Master-képzésen, végül a kutatáson és az egyéni